

طاشينك
اشيجه يوتي غزرت
صاحبنا: هازند مامورايك: اوزير

"TACHINK"
JOURNAL ARMÉNIEN
QUOTIDIEN POLITIQUE & LITTÉRAIRE
Imprimerie Mamourian
SMYRNE

10 ՓԱՐԱ

ԴԱՇԻՆԷՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	ՏՐԿ.	ՂԵՑ.	ԵՌ.
ԻԶՄԻՐ	80	40	20 Դ.ՆՉ.
ՊՕԼԻՍ ԵՒ ԳԱՒԱՍՏ	80	40	20 Դ.ՆՉ.
ԱՐՏԱՍՏԱՆԻ	25	15	Պր.

Նամակներ պէտք է ուղղվել «ԴԱՇԻՆԷՔ»-ի
Խմբագրության
Rédaction du Journal Arménien
«TACHINK» — Smyrne

Զի հրատարակում ձեռագիրները չեն վերադարձվում

10 ՓԱՐԱ

ՏԵՌՈՒՐԻԶՄԻ ՎՏԱՆԳԸ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հասան Թէճնիկի սպանություններն տարի մը վերջը, ուրիշ խմբագրի մը, Ահմէտ Մամիւրի սպանությունները լուրջ խորհրդածություններ արժանի է և պէտք է զբաղեցնեն այն ամէն Օսմանցի գործիչները որոնք Թուրքիոյ կառավարող ազատագրութեն և վերածնունդին համար կ'աշխատեն:

Հիւսէյին Ճահիտ պէյ խնդիրը արդէն ձեռք առած է և Թալէկի մէջ հրատարակած իր գեղեցիկ խմբագրականումը կը դատաւարանէ այս ոճերը և կը պահանջէ ոճագործին ձերբակալութիւն ու պատժութիւն: Հիւսէյին Ճահիտ պէյ Միւսթաֆայի և Յաւաթգիւմուշի Վոմիլիէնէն էն կարկառուն գէտքերէն մին ըլլալով, կրկնապէս չորհաւորութիւն է իր բռնող բողոքը այս առարկայի վերաբերեալ խմբագրականի մէջ, զի անկողնային կը ցրտացնէ Հիւսէյին Ճահիտ պէյի զգացմանց ազնուութիւնը և ճշմարիտ զարգացումը, այլև կերպիւ իւրիշ կը պարզէ Օսմ. Վոմիլիէն հայեացքները:

Միւսթաֆայի և Յաւաթգիւմուշի Վոմիլիէն օսմանական ազատագրութեան գործին մէջ իր ամբողջ վիճակով զերը մինչև ցարդ կատարեալ ապրտականութեամբ կատարեց և, ո՛չ մէկ պարտաւայի մէջ, իր բարեի համարը չի լքեցնէ անարդ դաւադրական գործերով, ուստի և բնաւ նշանակութիւն չունին այն գոհիկ ամբաստանութիւնները որոնք մերթ ընդ մերթ կ'ուղղուին իր հասցէին Հասան Թէճնիկի մը կամ Սամիւրի մը սպանությունները առթիւ, ուստի և Հիւսէյին Ճահիտ պէյ պէտք է չունի այդպիսի ոգորման ամբաստանութեանց զէմ Վոմիլիէն արդարացիութեան Վոմիլիէն գործերը մէջտեղէն և և ապուշները միայն կրնան հաւատ ընծայել այդ օրինակ բանասիրութեանց:

Բայց, մեր խոնարհ կարծիքով, Ճահիտ պէյ կը սխալի այս կարգի ոճիւններ անպատճառ Սուլթան Համիտի կամ յետաջգահներուն վերադրելով: Եւ երբ խնդիր մը հայրենիքի կենսական շահերուն սկստիւ կ'ապուշուէ, քննարկող պիտի ըլլար միայն այդ խնդրին վերլուծութիւն մէջ. զի մեկ-նարանութեանը մէջ սխալելով անպաշտ դարձանին մէջ ալ սխալած կ'ըլլանք:

Հիւսէյին Ճահիտ պէյ կ'ենթադրէ թէ Համիտ Թէճնիկի սպանութիւն Սուլթան Համիտի հրացանակիրներէն մին էր: Եւ Վոմիլիէնը անպաշտ այս հետեւութեան հասած ըլլալու է, նկատելով որ այդ ոճիւնը քիչ յետոյ Սուլթան Համիտ կ'ազատակարգէ իր հաշակաւոր սկստական հարուածը: Բայց Հիւսէյին հիմնական փաստերու, ենթադրութեանց վրայ յենելով կարողացումիւնս յանգիլը շատ տրամաբանական չի թուիր մեզի: Որքան որ կը յիշենք, Հասան Թէճնիկի ոճագործը չը ձերբակալուեցաւ, օրով, իրաւութիւններ, փաստեր չը կրցին ձեռք բերուիլ: Միւս կողմէն, Ճահիտ պէյի վերադարձը ենթադրութիւնը զօրացնող ո՛ր է նշան չկայ մէջտեղը. ընդհանրապէս, կը ձեռնարկուի ատուկապէս կը ծառայեն ջրկու գտնի:

Յայտնի է որ Սուլթան Համիտ Օսմ. Վոմիլիէն ամենէն սկսելով թշնամին էր, միւս կողմէն, նոյնպիսի յայտնի է որ, Հասան Թէճնիկ, իրեն անդամ Ահմադիւն ընդ մերթ, Միւսթաֆայի և Յաւաթգիւմուշի Վոմիլիէն գործակերպը, հետեւորար անապագայի ծառայած կ'ըլլար այս

կերպով Սուլթան Համիտի շահերուն: Արդ, ամենքս ալ գիտենք որ Համիտ սուլթանութիւն չունէր իր շահերուն ծառայող մարդիկը պատմելու կամ անոնց ո՛րէ կերպով վնասելու: Կ'ընդհակառակը, այդպիսիք իր շնորհներուն կ'արժանանային շարունակ: Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել թէ Համիտ սրանցիւրապէս օգտուեցաւ Հասան Թէճնիկի սպանություններէն յետոյ, և զոհին հանդէպ արտապայտուած համակրութեան, բայց, ինչպէս ըսինք, կարելի չէ բանականորէն ընդունիլ Ճահիտ պէյի այն վարկածը թէ Համիտի հրացանակիրներէն մին կ'ըլլաւ Հասան Թէճնիկի սպանութիւնը:

Այս անգամ ալ Սամիւր պէյի սպանություններ կը վերադրուի յետադիմականութեան կամ անհատական վրէժխնդրութեան: Այս վարկածն ալ փաստերու և իրողութեանց վրայ հիմնուած չէ երբեք, այլ սոսկ ենթադրութեանց վրայ. բայց եթէ ինչ ինչ նշաններ քննուիլ ըլլանք, պիտի համոզուինք որ այս ենթադրութիւնը ինքնին կը ջրուին: Փափաքելի էր գիտնալ թէ յետաջգահինք ի՞նչ մասնաւոր շահ ունէին Սամիւրի պէս համեմատաբար աննշան, անպաշտ անձ մը մահացնելով, կը հասկնանք երբոր զոհ Օսմ. Վոմիլիէն փախուէր անդամներէն մին կամ ազատական նախարար մը կ'ըլլայ, զի յայտնի է որ քաղաքական ոճիւնները քաղաքական շարժանքներէ կը ծնին ու Սամիւր պէյի սպանություններէն մէջ Յետաջգահի անդամներուն համար քաղաքական ամենազգեցնող շահ մը չէնք տեսնել: Իսկ եթէ արդարեալ խմբագրել անձնական վրէժխնդրութեան մը զոհ գացած ըլլար մինչև հիմայ շատոնց երեսն կ'ըլլէր այդ բանը, զի ամենէն ծածկամիտ մարդն անգամ գտնէ մէկ երկու սրտակից բարեկամ կ'ունենայ որոնց կը հաղորդէ իր գաղտնիքը. ուստի, եթէ իրօք Սամիւր պէյ արեւմտաբանական կ'ըլլար մը ունեցած ըլլար արաբական հակառակորդ մը ունեցած ըլլար արաբական իր սիրտը բացած պիտի ըլլար մտերմական չըջանակներու մէջ, և իր սպանություններէն յետոյ՝ իր բնական իր կամ բարեկամները կ'առաջարկեին մասնաւոր պիտի ընէին զոհին հակառակորդը:

Ուրեմն ո՛չ այս է, ո՛չ ալ այն է: Հասան Թէճնի է...

Անցեալին մէջ կուսակցական գործերու խառնուելով մեր ձեռք բերած համեմատ փորձառութիւնը մեզի ենթադրել կուտայ թէ, Կ. Պոլսոյ մէջ գլուխներ ունէին, ծառայող, լեզու Վոմիլիէններէն անկախաբար, դաւադրական, գաղտնի գոմիլիէն մը, ինքնաշարժներ, բազմապիսի գործեր չէնք կըրնար անպատճառ յետաջգահին հաշակել, բայց որոնք բան գործ բրած են իրենց համագործակցող չը զաւանդները կամ զանոնք քննադատողները մահացնել. ասիկա զատ ուրիշ բացատրութիւն չէնք կրնար գտնել մէկ տարւածն ընթացքին մէջ Սամիւրի երկու համեմատ աշխատակիցներու սպանություններ:

Այս երեւոյթը խկտուէս վերադիմացել է. զի անկողնային կ'ընէ համեմատութիւններ ստանալ և իր ծառայմանը գերեզմանը բոլոր Օսմանական նորածաղ ազատութեան:

Սահմանադրական երկրի մը մէջ երբ ինքնաշարժը ծառայ գտնէ՝ նոյնի գործուն Սահմանադրական մահաւան զօրանքը հնչած կ'ըլլայ. ու ենթադրելով թէ զա-

ւադրական Վոմիլիէն անգամ անհետաւան, exalté հայրենասէրներ կ'ընէ ըլլան իրենց սխալ ոճիւններով հուսկ ուրեմն կը զառնան անպատկից զաւանդներ, վրասանգաւոր յետաջգահներ:

Սահմանադրական երկրի մը ոյժը և յատաջգիւմութիւնը մէկ բանի մէջ կը կայանայ. հոն ամէն ինչ Օրէնքով կ'արգելուէ և Օրէնքին գործադրիչն ալ սոսկ կ'առաջարկութեան է: Երբ Վոմիլիէնը կ'առաջարկութեան գործերուն կը միջամտեն դաւադրական արարքներով, այլևս խնդր տեսէք այդ երկրին, ալ քրեմահաճ անկախութիւնը պիտի տրեք հոն և փոխանակ յատաջգիւմութեան՝ յետադիմութիւնը, փոխանակ ազատութեան՝ յետաջգիւմութիւնը, փոխանակ լայն խառնուրդ երկրի իրենց իրենց պիտի տարածեն այդ երկրին վրայ:

Միւսթաֆայի և Յաւաթգիւմուշի Վոմիլիէն որ աշխարհի բարիք պարգեւեց մեր երկրին և որուն ամենքս ալ երախտաւորաւ ենք այսօր, բարոյական մեծ պարտականութիւն մը ունին — և իր աշխատանքներն ալ կը ներեն — հետադիմութեան այս գաղտնի, դաւադրական Վոմիլիէն և անոր անդամները մէկիկ մէկիկ Օսմ. կ'առաջարկութեան յանձնուի: Այս գործին մէջ մեծապէս գնահատելի պիտի ըլլայ Օսմ. կ'առաջարկութեան մատուցուելիք օժանդակութիւնը:

Միւսթաֆայի և Յաւաթգիւմուշի Վոմիլիէն այս կերպով անգամ մըն ալ պիտի արժանանայ համայնական երախտագիտութեան, զի հայրենիքի գերագոյն շահերուն պիտի ծառայած ըլլայ:

ԼԵՒԻՆ ՄԿՐՏԻԶԱՆ

ԿՆՈՋ ԳԵՐԸ

ԿԻՐՈՒՄՆ ԳՈՐԾԻՆ ՄԷՋ

Ա.

Չկայ տարբերք մը կեանքի մէջ, որ տղանուրար աւելի յայտնարի կ'ընէ ընտելութեան, կազմութեան ու խառնուրդին ինչպէս կ'ընտելան տարբերքը:

Գատախարակութիւնը գործ մըն է, որուն յաջողութեան դիտարար ազգակներն են սիրող, գործադիր սիրտ, համբերող ու քաղցր հոգի, նախադրաբարութիւն, որ արդիւնք է չափազանց զգայնութեան, ամենատար հաստատութիւն (Faith), նորր բնական գաղափարութիւն (Idea) և կարգ մը ուրիշ բնաստիւններ, օրինակի համար՝ կատարականութիւն, հետաքրքրութիւն, մտքի փափականութեան, այսինքն միջոց նորր, հետաքրքրականը գիտութեանը օրգանները բնականաւորութիւն, մինչև իսկ լուսն ու զուարթ հաղորդութեան տարածում փափաք, որոնք կ'ընէ նկարագրին տես լուրջն կ'ընենք կը նկատուին, և որոնք սակայն պիտի ըսեն և պիտի հաստատուին թէ՛ անհրաժեշտ են գաղափարականութեան և մասնաւոր բարոյական գաղափարականութեան գործին մէջ կատարեալ յաջողութեան իրեն պայմաններ, եթէ ասոնք չափաւորուին, աղտուաղուին ու նորա տակին համար միայն ի սպաս գրուին:

Կ'ընէ՝ մարդուն առաջին բնական գաղափարակն է արդէն. բնութիւնը այդ պրոպոնի կ'ընէ և զինքը աշխարհի սկզբնէն անոր ինքնուն մէջ գնելով մանուկը, կ'ընէ ինչ արդէն աւելի կը սիրէ մանուկը՝ ներք. ապագայ մայրութեան բնագործ իր մէջը կը խափ մանկութեան տալիս տարիներէն, և Հիւսէյ շատ գեղեցիկ կերպով

կը հաստատէ ստի, այնքան կենդանի նկարագրելով գերազանց հաճաքը՝ զոր կըզգայ մանուկ աղջիկը համարելով, զգուշելով, կուրծքին վրայ սեղմելով, օրօրելով, քնացնելով, իր պէպիքը, էգ մանուկին այդ անհրաժեշտ պէտքը մինչ արու մանուկը ընդհակառակը անտարբեր է պէպիքին համար և նախամեծար կը համարի սրբնիկայ վաղու կառք մը, ձի մը, տարճանակ մը և մէկ խօսքով այն ամենը որ պիտի պատշաճի իր ապագայ հասունութեան տարիներուն ճաշակին ու բնաւորութեանը:

Եւ արդէն կ'ընէ իր բնական կոչումին, աշխարհ մայրութեան, և դարձեալ ոչ նուազ բնական իր գաղափարակի պայտօնին մարդը չէր կրնար ըլլալ, եթէ մանուկները չի սիրէր, եթէ անոնց համար չիզգար այն գործադիր խանդաղատանքը, որ իր մէջը անդիմադրելիորէն կը յաղթէ յաջողութեան, ճանձնողին, վնասութեան և կ'ուզէր զինքը նոր ու ժով, նոր խանդով շարունակելու այդ զօրութիւն ու փափակ գործը:

Սէրը բնականաբար իրեն կը ներշնչէ յարաւանող համբերութիւն ու քաղցրութիւն, համբերութիւն մանուկ բնաւորութիւններու մէջ շարունակաբար երեցող շարութիւններու ու խնուրիւններու զէմ և զանոնք ուղղելու համար անպայք քաղցրութիւն, փափակ նկատուած է որ առ հատարակ քաղցրութեան ազդեցութիւնը անդիմադրելի է էն խնու ու անուղղայ բնաւորութիւններու վրայ. «աւելի շատ ճանձ կը բռնուի մեղրով քան թէ քաղցրութեամբ» կ'ընէ ասոնք և բարոյական գաղափարական յաջողութեան մէջ մանուկանց քաղցրութիւնը ստալին ու միտի պայման է, փափակ անի կը չինէ զգայուն, փափակ, սիրող հոգիներ, անի կ'ընէ գլխաւորաբար իրիցը քաղցրութեամբ ու կ'ազդեցնուի և մանուկ որուն ու մէջ քիչ քիչ տեղ կը բանայ ամեն այն աղբիւ ու առաքնի զգացումներուն, որոնք անհրաժեշտ են իրեն ճշմարիտ բարոյական մարդ ապրելու համար աշխարհի վրայ:

Իսկ խառնութիւնն ու սպառնալիքը, կրկնուող պատմութիւնը կը չորհնեն մանուկ սիրտը, անգամ և անխիղճ բնաւորութիւններ կը չինեն. խառնութիւնն ու ըստպատկար շատ շատ կրնան խորացնել մանուկները և առանց հիմնապէս ուղղելու երեցող իրութիւնները՝ կ'ընեն զուգէ ժամանակաւորապէս զայն զանոնք, և այդ զրուրիւնը ուրիշ արդիւնք չունենար ապան կեցածիքի վարժանքից զատ, որ իր գաղափարական կամ գաղափարականաւոր ներկայութեանը երկուքի ազդեցութեան տակ ուղղուած կը ձևացնէ ինչպիսիք, և այդ ազդեցութեանէն զուրկ կը զատուանայ մարդը և զուգէ աւելի վատը. իւրաքանչեւ ըլլալով նախ կեղծաւորութիւնը:

Խառնութիւնը սրտի հետ չի կրնար խօսիլ, մինչ անպատճառ սրտի լեզուն խօսելու է բարոյական գաղափարականութեան գործին մէջ: Հազար տարւած չի կրնար քաղցր այն զաղճացուած արդիւնքը ինչ որ սխալ նայուածք մը, ինքնական այնպիսի ծայն մը և երբեմն չափ աշուք մը կրնայ կորցիլ: Քաղցրութիւնը բնականաւորապէս մենք չենք ուզեր սանձաւորակ ներգաղափարական հասկնել, ատի թուրութիւն կ'ըլլայ, ինչ որ նոյնպէս վտանգաւոր է գաղափարականութեան գործին:

Քաղցրութիւնը ինչպէս նախ գաղափարականութեան գործին յաջողութեան համար վերե յիշուած խրաքանչիւր պայմանները պէտք է զննել որոյ ուղղութեան մը վրայ:

Առհասարակ կենը բնաւորութեամբ զգայուն ու փափուկ, արցունքի ու հեծ կրտսքներու զէմ տակա՝ չի կրնար չափ մը, սահման մը դնել ներսործութեան. բայց պարտաւոր է հարկը պահանջած ժամանակ, քիչ մը առնական խտութիւն խառնելով իր այդ կարգի զգացումներուն, չափաւորել զանոնք եթէ կուզէ չիտակ նպատակին հասնիլ:

Խտութիւն կայ սակայն և խտութիւն ալ կայ, կը կրկնեմ. կայ՝ վշտագին խտութիւն մը, որ տղան կը զգացնէ բուն ցար՝ զոր կըզգայ դաստիարակ կենը կամ տղամարդը զինքը յանդիմանելով կամ պատժելով, ինչ որ խտութեան զգացումն արցունքներով շատ անգամ տղան կը նետէ ուղղութեան ճամբուն վրայ. և կայ խտութիւն մըն ալ, պարզ, անկարեկիւր և բնաւորական, ինչ որ տղան սրտ ու անդիմը կը թողու իր կարգին, նոյն իսկ տեսակ մը տղեղ վրէժ-խնդրութիւն ալ վատկում անոր սրտին մէջ, և կ'առաջնորդէ զանի սրտը յամառութեամբ մը կրկնելու իր յանցանքները, պարզապէս իր դաստիարակը տեսլի զայն ըստնելու, տանջելու գիտեւոր:

Տղան շատ չուտով կրնայ զանազանի այդ երկու խտութիւններուն մէջ եղած արարելութիւնը, վասն զի մանուկները ամենամեծ հոգեբաններն են, և ոչ ոչ կրնայ անոնցմէ աւելի ուղիղ ըմբռնել մարդոց սրտերուն մէջ անցածը...

ՄԱՌԻ ՊԵՅԼԻՆՆԱՆ

ԱՄԲՈՒՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԻՐԲ Գ.

ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ ԱՄԲՈՒՆԵՐՈՒ
ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՊԼՈՒԹ Ե.

ԽՈՐՀՐԳԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Ամբոխաւորներու այս հոյակապ անհատական է և կախում չունի ոչ անունին և ոչ համբաւին: Պ. Ժիւլ Սիւնի խօսելով 1848ի ժողովին նշանաւոր մարդոց վրայ, որոնց անդամակից էր, շատ հետաքրքրաշարժ օրինակներ կուտայ մեզ այս մասին:

«Լուի - Նաբոլէոն ամենակարող ըլլալէն երկու ամիս առաջ ոչինչ էր:

«Վերջին Զիւլիոն ըստ կուէ: Բայց յաջողութիւն չունեցաւ հոն: Զինք մտիկ ըլլին այնպէս՝ ինչպիսի մտիկ ըլլած էին ձեռքս Բիա. նոյնպէս չի ծափահարեցին զինքը: «Չեմ սիրել իր գաղափարները, ըսաւ ինքն Վոյտալէ՝ ձեռքս Բիայի վրայ խօսելով. բայց ինքը ճիշդապէս մեծագոյն մատենագիրներէն մէկը և ամենէն քաջատէն նաբանն է: Իտիար Բիլնէ, այս հաղուս գիւտ և հուժկու միտքը, ոչինչ մարդու մը տեղ զրուած էր: Ազգ. ժողովին բացմէն առաջ ժողովրդականութիւն ունեցած էր, բայց ժողովին մէջ բնաւ չունեցաւ:

«Քաղաքական ժողովները այն վայրն են ուր հանձարին փայլը ամենէն նուազ կըզգացուի: Հոն նկատի կ'առնուին միմիայն ժամանակին և տեղին յարմարեցած պերճախօսութիւն մը և այնպիսի ծառայութիւններ որոնք մատուցուած են ոչ թէ հայրենիքին՝ այլ կուսակցութեանը: 1848ին Լամարկիին և 1871ին Թիէօֆին յարգանքի արտայայտութիւններ ընելու համար՝ ստիպողական, անողոր շահուն խիստին պէտք եղաւ: Վտանգը անցնելէ յետոյ՝ ոչ երախտագիտութիւն մնաց և ոչ երկեղ»:

Այս հատուածը մէջ բերի ոչ թէ իր առաջարկած բացատրութիւններուն՝ այլ իր պարունակած խորութիւններուն համար: Այդ բացատրութիւնները միջակ հոգեբանութիւն մը ունին: Ամբոխ մը անմիջապէս պիտի կորսնցնէ իր ամբոխի հանդաժմանքը՝ եթէ նկատի առնէր տարօրոյնութիւններուն ծառայութիւնները՝ ըլլալ հայրենիքին, ըլլալ կուսակցութեանը: Ամբոխաւորին հնազանդող ամբոխը կը կրէ անոր հոյակապ, և այս պարագային մէջ շահու կամ երախտագիտութեան ո՛ր և է զգացում երևան չի բերեր:

Այս պատճառաւ է որ բաւականաչափ հոյակապ օրինակներ տարօրոյնութիւնները զերեւել բացարձակ իշխանութիւն մը կը վայելէ: Ամենաշնորհալի է այն անհատները ազգեցութիւնը զոր իր հոյակապ հոգեւոր տարիներ ունեցաւ նշանաւոր երեսօրեան մը, որ վերջին ընտրութեանց մէջ՝ կարգ մը երեսօրեան զեպերու հետեւեալք՝ պարտութիւն կրեց: Իր մէկ սրտը նշանին վրայ՝ նախարարները տապալած էին: Հեղինակ մը հետեւեալ տողերուն մէջ յատկաւ ընդհանրապէս անոր ազգեցութեան մեծութիւնը:

«Պատմութեան Պ. Բ. . . ին կը պարտէր Թոմասին պնդումը՝ իր արժէքին երեք անգամ աւելի սուղ գինով, Մատակ սոքարի մէջ անստույգ քաղ մը միտքն առնուած ըլլալը, Մատակին ինքնին վրայ տարող սեւութեան մը մեր ձեռքին տեսնելը, և զիպատի մէջ մեր գրութեան գերաւելի կուսակցական կորուստը: Պ. Բ. . . Ի տեսութիւնները շատ տեղի հոգեւոր կորուստ պատճառեցին մեզի քան Նաբոլէոն Թի Զախտուածները:»

Բայց պէտք է չափել աւելի մեղադրել խնդրող տարրից եղած ամբոխաւորութիւնը: Իրաւ է որ ամբոխ շատ սուղի նստուած մեզի, բայց իր ազգեցութեան մէջ մեծ մասը յատկապէս կ'առնուին կարծիքին հետեւելէն ոչ այն ատեն՝ զաղթելուն իրենք զիրենքու մասին՝ երբէք չէր այն ինչ որ եղած է այսօր: Քիչ անգամ կը պատահէր որ ամբոխաւոր մը հանրային կարծիքը կ'առնէր. անկազմէն միշտ կը բաւականանայ անոր հետեւելով և անոր բոլոր սրբախներուն յարելով:

Հոյակապ գաղափարներուն համոզման միջոցներն են այն ազգայնութիւնները որոնք արդէն թուեցինք մէկ աւելի անգամներ: Այդ միջոցները ճարտարօրէն գործածելու համար ամբոխաւորը պէտք է թափանցած ըլլայ՝ զէթ անդիտակից և զանալաւ մը՝ ամբոխներու հոգեբանութեան, և գիտնայ անոնց հետ խօսելու կերպը: Պէտք է մասնաւոր գիտնայ բաւական, տարադիւրեան և պատկերներուն կախարչիչ ազդեցութիւնը: Հարկ է որ ունենայ մասնաւոր պերճախօսութիւն մը՝ կազմուած անսպասելի այլ զորաւոր հաստատումներէ և խիստ հակիրճ պատճառաբանութիւններով խառնուած տպաւորիչ պատկերներէ: Ասիկա պերճախօսութեան մէկ ստեղծ է որուն կը հանդիպինք ամեն ժողովներու մէջ, մէջն ըլլալով անգլիական բարդամէջը որ՝ սակայն՝ ամենէն աւելի հաստատարելի կազմութիւն մը ունի:

«Կրնանք չարունակ կարողալ, կրնանք անգլիացի խնամտուել Մէյն, այնպիսի խորհրդարանական պայքարներ ուր բովանդակ վիճարկութիւններ կը կայանայ խնդրոյն հետ անհրաժեշտ չունեցող և բաւական տկար ընդհանուր խօսքեր փոխանակելու և բաւական բուն կերպով անհատականութեանը զէմ յարձակելու մէջ: Ընդհանուր տարադիւրեան այս սեղան հրաշալի ազդեցութիւն մը կը գործէ զուստ ամբոխաւորական երեսօրեան մը վրայ: Միշտ դիւրին պիտի ըլլայ ամբոխի մը ընդունիլ տալ զրաւիչ բառերով՝ ներկայացուած ընդհանուր հաստատումներ, թէ և անոնք բնաւ ստուգուած չըլլալ ան ու թերեւս ո՛ր և է ստուգութեան ալ անընդունակ ըլլան»:

Վերի հատուածին մէջ յիշուած «գրաւիչ բառեր»ու կարեւորութիւնը չի կրնար չափազանցուած ըլլալ: Արդէն շատ անգամ ցոյց տուինք բառերու և տարադիւրեան մասնաւոր գործիքները: «Էտք է զանոնք ընտրել այնպիսի կերպով մը որ խիստ կենդանի պատկերներ արթնցնեն միտքերու մէջ: Հետեւեալ տողերը՝ որոնք մեր ժողովներու վարկներէն մէկուն ճառէն քաղուած են, այս մասին սքանչելի հմուշ կը կարգեն»:

«Այն օրը ուր միեւնոյն նաւը զէպի վտարումն տեսնողաբար երկիրները տանի կապակցելի քաղաքագէտը և մարդասպան անիլախանները, անոնք պիտի կորուսան խոսակցութեան մտնել իրարու հետ և իրարու պիտի երեսնան իրր երկու լրացուցիչ կերպարանները միեւնոյն ընկերական կարգին»:

Այս կերպով սքեկուած պատկերը

չափ անհերք է, և ամենաբանին բոլոր հոգեւորականները կըզգան թէ կը վախճան անիլ: Միեւնոյն ժամանակ կը տեսնեն տեսողութիւն կլան ունեցող երկիրը, գլխեք տանելու յաջողութեամբ նաւը, որովհետեւ թերեւ իրենք ալ մաս կը կազմեն սպառնալիքի տակ գտնուող քաղաքացիներուն բաւական զէջ առ մասնաւոր գաղափարներուն: Այն ատեն անոնք կը կրնան այն խաղ երկու դր զոր զգացած պէտք է ըլլան այն քոնիստիստները որոնք աւելի կամ նուազ կը ստակային Ռաբլիսիոյ իր տարածած ճառերով սպառնացած կեցութիւնի զանալէն և որոնք՝ այս վախին ազդեցութեան տակ՝ միշտ տեղի կուտային անոր:

Ամբոխաւորները ամէն շահ ունին աւանդելու անհատական ծայրագիտութեանց մէջ իշխալու: Այն ատենաբանը, որուն խօսքերը յատկապէս բերի քիչ մը առաջ, տեսնող մեծ բողոքներու տեղի տալու՝ կըրցու հաստատել թէ սեղանաւորները և քահանաները պիտիկոն նստողներ կը վարձէին, և թէ զրամական մեծ ընկերութեանց վարկները անիլախաններուն հետ միեւնոյն պատկերներուն արժանի են: Այս տեսակ հաստատումներ միշտ կ'ազդեն ամբոխներուն վրայ: Հաստատումը երբեք չափազանց բուն չէ, ոչ ալ ճառախօսութիւնը չափել աւելի սպառնական: Ոչինչ անցքան ստակում կ'ազդէ ունեւորներուն՝ որքան այս պերճախօսութիւնը: Անոնք կը վախճան որ միջոցէ բողոքելով իրր մասնիչ կամ մեղսակից նկատուին:

(Շարունակելի) ԿԻՒՍԹԱՆԿԻ ՊՈՆ

ԱՄԲՈՒՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«ՎԱՐԳՈՒՆ ԳՈՐԵԼԵԱՆ»

Ստացանք վասի վարագոյ կրթական հաստատութեան խնամակալ յորեկանին տոթիւ հրատարակուած գեղարուեստական հրատարակութիւն մը զոր կազմած է Յորեկանի կեդրոնական յանձնարարի Ատենապետ Տիգրան Զիթունի, զարդարուած տանի չափ գեղատիպ պատկերներով: Հաստատել կը պարունակէ վարագոյ շրջաբարձութեան և կեդր. Յանձնարարի շրջաբարձութեան, կըրմանի յորեկանական կոնգրէսը, նոյնին գրաւոր նկարը և կենսաբանութիւնը, վարագոյ ժառանգաւորաց վարժարանի յիսնամիայ (1858-1907) համաոտ պատմութիւնը՝ Տ. Զիթունիի կողմէ, և ինչ. Պատկերներուն մէջ աչքի կը զարնեն «Վարագոյ վանքը», «Դրաւոր նկար իրիմանի», «Խրիման (Վախաւոր վարագոյ)», «Խրիման (Պատրիարք)», «Արծի վաղաւորական» և ինչ: Գինն է 5 դր: Կեդրոնատեղի՝ Զարդարան գրատուն:

ՆՇԱՆԱԿՈՍՈՒԹԻՒՆ

Գոհուիմար կը ըսնք թէ անցեալ շարթու Պոլսի տեղի ունեցած է թերթի խմբագիր Սուրէն Պարթիկանի հոգեբորորդային Տիար Մկրտիչ Պարթիկանի նշանախօսութիւնը՝ «Բիւզանդիանի խմբագրապետ Բ. Բէշեանի ազգական՝ Ազիւ Թր. Շուշանի հետ: Մեր անկողն շորհաւորութիւնները խօսեցեալ զոյգին և երկու կողման պարագաներուն:

«ՎԻՐԳԻԼԻՍԻՆ ԵՆԼԵԱՆԻՆ»

Ստացանք նոյնպէս «Վերգիլիոսի Ենեանական»ին աշխարհարար թարգմանութիւնը՝ անյանգ տաղաչափութեամբ, զոր կատարած է Վենետիկի բազմահմուտ Միլիթարեաններէն Հ. Արաքէ Ղազիկեան, և որ նախապէս մաս առ մաս հրատարակուած էր Բազմալեզուի մէջ, Գինն է 2 փրանք:

«ՄԱՐԿԻՍԻՆ ԿԱԶՄԱՆՈՍՈՒԹԻՒՆ»

Տօթի. Ն. Տաղաւարան Բ. տպագրութեամբ հրատարակութեան տուած է իր հեղինակած «Մարգարային կազմախօսութիւն և ընտրութեան» անուն գրքափոյլը՝ ի պէտս ազգային նախարարախանաց: Գինն է 5 դր:

ՄԵԼԵՆՈՒՄ

Երեւանի քննիչ Ոսկան Է. Մարտիկեան, որ մէկ երկու ամիս է ի վեր քաղաքս կը գտնուէր, առջի օր միեւնոյն Պոլս:

ՊՅՅԻՐԻ ԵՒ ՄԱՄՈՒՐ

«Արաւուրդ» հետեւեալ ռուբրիկը կը գրի 18 Յունիս քիւլիս մէջ:

Հեղինական չոգեհաւային ընկերութիւնները ստիպուեցան իրենց երթեկութիւնները զաղրեցնել Թուրքիոյ նաւահանգիստներուն մէջ, նախամիճար սեպտեմբերի չափաւոր իրենց փոխառի և միւս նոյն ժամանակ փոխաներ պատճառելով այն վաճառականաց՝ որոնք իրենց ապրանքները կը վաճաճին իրենց: Միայն Բանդիւլի և Յունաստանի մէջ հաստատուած ուրիշ ընկերութիւնները չեն որ պոյթթի կենթարկուած են, այլ նաև տեղական ընկերութիւններ՝ որոնք հեղինական զրոյ կը կրնան և որոնք բանուկ երթեկութիւն մը ունին շատ մը օտմ. նաւահանգիստներու մէջ:

Վերջին պոյթթիին հետեւեալով այս տեղական ընկերութեան չոգեհաւանները երթեկութիւնները մեծապէս նուազանցին, և շատերն ալ չէին բաներ: Արդ անցեալ ամիս, Պրուսիայի Առեւտրական Սենատը՝ տեսնելով որ Միւստուէի ընկերութիւնը խուլ-ալանջ կը ձեռնարկէ պահանջներուն առջև, միջամտած էր, որուն հետեւեալով Տէսթունի ընկերութիւնը ստանձնած էր Մուստուէի զծին արագ սպասարկութիւնը, որով գործըր սկսած էին քիչ մը չափուիլ:

Բայց այս ուրախութիւնը երկար չի տևեց. Մուստուէի մէջ յունիս 12ին պոյթթի յայտարարուեցաւ մալուճախներու և բոնտակիրներու կողմէ, հանդարտ և անհշուտ այլ յարապակի ու յամառ պոյթթի մը: Ամալիւսպէս ընկերութեան նաւերը պարպուեցան, որոնք սակայն չարուակցին իրենց երթեկութիւնները Պոլսը և նոյն նաւահանգիստին մօրէ, բայց առանց ապրանքի և առանց ճամբորդի:

Տէսթունի ընկերութեան չոգեհաւանները, մեր լսածին համեմատ, կարգ մը անհատական նախաձեռնութեանց հետեւեալ, նոյնիսկ առանց պոյթթիի՝ արդիււնուած են երթեկութիւնէ: Բայց տեղական այս փոքրիկ նախաձեռնութիւնները երկարատեւ չեն կրնար ըլլալ: Միայն Միւստուէի ընկերութիւնն է որ պիտի կրնայ՝ բարեկարգ վիճակի մը մէջ մտնելով՝ կրկին չարունակի կանոնաւոր երթեկութիւնները:

«Թաւիս» կը գրէ պոյթթիի առիթ:

Բացարձակապէս անհիմն է այն լուրը, յուս համեմատ իրր թէ մտադրութիւն կայ մանեցիկները բաւական խեղացի են՝ զանազանեղ համար իրենց յոյն հայրենակիցները հեղինակներն:

Հայրենասիրութիւնը թոյլ չիտար Օսմանցիներուն պոյթթի միջոցաւ փնտել իրենց հայրենակիցներէն մէկ մասին:

Այս առթիւ՝ կը կրկնենք թէ պոյթթիի կիրարկութեան մէջ հարկ է ցոյց տալ խոհմութիւն, Յոյներուն հետ վարուել իրր այս երկրին զաւակներուն հետ, և այս անտեսական պայքարը չի տարածել ուրիշ օտարահայտարակներու վրայ: Պոյթթի խիստ փափուկ գործողութիւն մըն է: Ուստի պարտականութիւն կը համարենք մեզի համար՝ յորդոր կարգալ որ ամէն ոք փափկանախօսութիւնը և չափաւորութիւնը ձեռք չի ձգէ: Մէկու մը զէմ անկապ պոյթթի մեղէ տեղի լաւագոյն է ներկուելու հազարաւորներու որոնք արժանի են պոյթթիի:

ՊԻՐԵՆԻ ՄԵԶԱՎԵՊԸ

Կ. Պոլսոյ Ռուսական զեպանատունը հետեւեալ տեղեկագիրը հրատարակել տուած է այս միջադէպին վրայ:

«Օտմ. հպատակ երկու զաւարթի յոյն զինուորներ պահանջելու պատրուակին տակ-որոնք սակայն երբեք զոյթթիին չունէին նոյն չոգեհաւան մէջ-երկու հազարի մօտ անձեր գրաւեցին: Էլիւրարի թրաւեան չոգեհաւան, աւարի տաղով ամէն ինչ որ բռնալի տակ կը գտնուէր: Երեւանայական զոտալիներու հետագոտութիւնը չարունակեցին առտուան ժամը 11ին մինչև կէսըրէն ետքը ժամը 3, երբ մեկնեցան չոգեհաւան եկած ընդհանուր զաւարթալին հրաւերին վրայ: Բոլոր նա-

